DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.47401>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi

Geliş Tarihi: 06-11-2020

Kabul Tarihi: 21-06-2021

On-line Yayın: 30-06-2021

Article Type: Research article

Submitted: 06-11-2020

Accepted: 21-06-2021

Published Online: 30-06-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Beyaz Sipahi, B. (2021). Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılımını Etkileyen Faktörler: Sağlık Durumu, Sosyo Ekonomik ve Demografik Değişkenler. *Journal of History School*, 52, 2189-2210.

CİNSİYETE GÖRE İŞ GÜCÜNE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER: SAĞLIK DURUMU, SOSYO EKONOMİK VE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER

Banu BEYAZ SİPAHİ¹

Öz

İşgücüne katılım, ekonomik faaliyetlerin artırılıp büyüme ve kalkınmanın sağlanması açısından önem taşımaktadır. Kadınlar ile erkekler arasında işgücüne katılım oranı, ücret, işsizlik oranı, istihdamdaki statü gibi göstergeler açısından farklılık gösterdiğinden çalışma kadın ve erkekler için ayrı ayrı modellenmiş ve tahmin edilmiştir. Çalışmanın amacı, 2016 Sağlık Araştırma verisi kullanılarak işgücüne katılanların istihdam durumu üzerinde sosyo-ekonomik, demografik değişkenler ile bireyin çalışma sürecini etkilediği düşünülen obezite ve genel sağlık durumu, alkol ve sigara kullanımının etkileri incelemektir. Multinomial logit regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Model sonuçlarına göre, kadınların erkeklere göre istihdam içerisinde yer alma oranları daha düşüktür. Kadın ve erkekler için eğitim düzeyindeki artış kontrol grubuna göre istihdam içerisinde yer alma oranları üzerinde daha fazla etkilidir. Kadınlarda istihdam dışında olma durumuna göre yüksek eğitim düzeyinde işsiz olma riski çok yüksek çıkmıştır. Ayrıca hanehalkı geliri ile bu hanedeki bireylerin istihdamda olma tercihleri arasında negatif ilişki olduğu söylenebilir. Hanehalkı gelirindeki ve eğitim düzeyindeki artış özellikle kadınların istihdamda olma hususunda daha çekingен davranmalarına neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Arası Farklar, İstihdam Durumu, Multinomial Logit Model, Gelir, Sağlık

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tarsus Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslekyüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, banubeyazsipahi@tarsus.edu.tr, Orcid: 0000-0002-5242-5049

Factors Affecting Labor Force Participation by Gender: Health Status, Socio-Economic and Demographic Variables

Abstract

Labor force participation is important in terms of increasing economic activities and ensuring development. Because labor force participation rate between genders varies in Turkey, the study estimated the models for men and women separately. The aim of the study is to examine the effects of socio-economic and demographic variables besides obesity, health status, effects of alcohol and smoking, on the employment status of labor force participants with ‘‘2016 Health Survey’’ data. It was analyzed by the multinomial logit regression method. According to model results, women are lower in employment status than men. As the level of education is important in employment. According to being out of employment for women, the risk of being out of work was high at high education level. It can also be said that there is a negative relationship between household income and the preferences of employment. Especially for women, the increase in household income and education level makes them be shy about employment status.

Keywords: Gender Differences, Employment Status, Multinomial Logit Model, Income, Health

GİRİŞ

Ülkelerin ekonomik yapılarında işgücünün önemli bir yeri vardır. İşgücüne katılım istihdamda, işsiz ve istihdam dışında olan nüfus için iş gücü arzının bir göstergesidir. İşgücüne katılım ekonomik faaliyetleri artırmayı, ekonomik büyümeyi, sosyal gelişmeyi ve iktisadi kalkınmayı sağlamak açısından önemlidir. Bireylerin işgücüne katılım kararları farklılık göstermektedir. Bireyin kararlarını cinsiyet, medeni durum, eğitim gibi sosyo demografik yapı, bireyin sağlık durumu etkilemektedir.

İşgücü piyasalarında belirlenen istihdam ilişkileri yaşamdaki en temel ilişkilerden birini oluşturmaktadır. Bu nedenle bu ilişkiler yasalarla düzenlenmiştir. İşgücü piyasasının organizasyonu ve işleyişi, birçok toplumsal ve ekonomik sorunu, politika ve programları doğru olarak anlamamız ve değerlendirmemiz için önem taşımaktadır. Hem bireyler hem de toplum, işgücü piyasasının nasıl çalıştığı ile yakından ilgilidir (Tansel, 2012).

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) ‘‘Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm: Eğilimler 2020’’ raporuna göre, düşük kaliteli istihdam, artan işsizlik ve eşitsizlik koşulları küresel işgücü piyasalarının başlıca sorunu olmaya başlamış ve bununla birlikte milyonlarca insan yetersiz çalışma koşullarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Küresel işsizlik son dokuz yılda genel olarak aynı

düzeyde kalmıştır. Ancak küresel ekonomik büyümenin yavaşlaması sonucunda küresel işgücü artarken, işgücü piyasasına yeni girenleri istihdam etmeye yetecek düzeyde yeni iş imkânının olmayacağı ön görülmüştür. Dünyada 188 milyon insanın işsizdir ve 165 milyon insan yeterli düzeyde ücretli işe sahip değildir. Ayrıca 120 milyon insan da iş aramayı bırakmış durumdadır. Toplumsal cinsiyet, yaş ve coğrafi konum bakımından diğer önemli eşitsizlikler işgücü piyasalarını bir türlü ortadan kaldıramadığından hem bireylerin fırsatlarını hem de genel ekonomik büyümeyi sınırlamaktadır (ILO,2020). Türkiye ve dünyada işgücüne katılımda cinsiyete dayalı ayrım hala devam etmektedir. Kadınlar Türkiye nüfusunun (40 milyon) neredeyse yarısını oluşturmalarına rağmen kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere göre daha düşüktür (Bakınız Tablo 1). Türkiye, 104 ülke arasında en yüksek işsizlik oranına sahip on üçüncü ülke konumunda, OECD ülkeleri arasında en yüksek işsizlik oranına sahip 4. ülke, G-20 ülkeleri arasında en yüksek işsizlik oranına sahip üçüncü ülkedir (IMF World Economic Outlook, Nisan 2019).

Tablo 1

Türkiye’de cinsiyete göre işgücü istatistikleri (2014-2019)

	İşgücüne Katılım Oranı (%)		İşsizlik Oranı (%)		İstihdam Oranı (%)		İşgücüne Dahil Olmayanlar (Bin)	
Yıllar	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
2014	76,6	33,6	9.2	12.2	69.5	29.5	5983	16898
2015	77	35	9.4	12.9	69.8	30.5	5932	16720
2016	77,6	36,2	9.8	14	70	31.2	5872	16604
2017	78,2	37,6	9.6	14.4	70.7	32.2	5812	16513
2018	78,6	38.3	9.7	14.2	70.9	32.9	5769	16484
2019	78,2	38.7	12.7	16.8	68.3	32.2	5930	16552

Kaynak: TÜİK İşgücü istatistiklerinden oluşturulmuştur, www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Erişim Tarihi, 01.04.2020.

Türkiye iş gücü temel göstergeler düzeyinde incelendiğinde, iş gücü piyasasının düşük iş gücüne katılım, düşük istihdam, yüksek işsizlik ve yüksek kayıt dışılık gibi belirgin yapısal sorunlar görülmektedir. Tablo 1’den de görüleceği üzere; 2019 yılında işgücüne katılma oranı erkeklerde %78.2 iken kadınlarda bu oran %38,7; istihdam oranı ise erkeklerde %68.3 kadınlarda %32.2’dir. Ancak önceki yılın verileri ile karşılaştırıldığında kadınların işgücüne katılım oranı küçüğe olsa artmıştır. Bu artış oranı hiç yeterli değildir. 2019 yılında kadın ve erkekler için işsizlik oranı önceki yıllara göre artış göstermiştir. İşgücü piyasasındaki cinsiyet eşitliğini ve piyasanın etkinliğini önemli derecede etkileyecek biçimde kadınların işgücüne katılım oranı erkeklere göre çok düşük

düzeylerde kalmıştır. Bu durum Türkiye’de ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilediği gibi gelir dağılımı eşitsizliğini artırmıştır. Bu bağlamda ülkenin sosyoekonomik durumunun belirlenebilmesi için işgücü piyasasının dinamiklerinin ortaya konularak bireylerin işgücüne katılım tercihlerini etkileyen sosyo ekonomik ve demografi faktörlerin açığa çıkarılması son derece önem arz etmektedir (Yamak vd., 2012). İstihdamı etkileyen unsurları belirlemek için analiz aşamasında iki türlü yaklaşım söz konusudur. İlk makroekonomi yaklaşımda istihdam düzeyi ile ilgili enflasyon oranı, büyüme oranı, sanayi kullanım kapasitesi, faiz haddi gibi makro değişkenlerin toplam istihdam düzeyi gibi makro bir bağımlı değişken üzerindeki etkisi analiz edilir. Diğer taraftan, mikroekonomi çalışmalarında bir bireyin istihdam edilme olasılığının belirlenmesinde kişinin eğitim düzeyi, teknik veya mesleki birikimi ve becerileri, yaşı, iş tecrübesi, medeni durumu, hanedeki çocuk sayısı gibi birçok bireysel faktör dikkate alınmaktadır (Akgül ve Etcı, 2017).

Yaşın etkisi yapılan çalışmalarda önemli düzeyde bilgi sağlamaktadır. Genç yaşlarda başlayan iş gücüne katılım ilerleyen yaşlarda işte uzmanlaşma ve bununla birlikte ücret artışına neden olmaktadır. Yaşlanma sürecinde ise verimliliğin azalması, emeklilik sürecinin devreye girmesi, iş gücüne katılımı azaltmaktadır. İş gücüne katılım ile yaş arasında ilişki ters-U şeklindedir (Faruquee, 2002).

Eğitim düzeyindeki artış iş gücü verimliliğini artırmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça bireyin iş gücü piyasası dışında kalması durumunda katlanacakları alternatif maliyelerde artmaktadır. Ekonomik süreçte artan bilgi düzeyi üretim sürecinde sermayeye duyulan ihtiyacı artırır (Bowen ve Finean, 1969). Bir ülkede eğitim seviyesinin yükselmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan pek çok olumlu sonuç doğurur. Bireysel açıdan; bireylerin verimlilik, dolayısıyla kazançlarının artmasını sağlayan, işsiz kalma riskini azaltan, işsizlik durumunda iş arama sürecini kısaltan bir süreç iken toplumsal açıdan ise hem ekonominin ihtiyacı olan nicelik ve nitelikte işgücünü temin eden, hem de bilgi birikimine yaptığı katkılarla üretim teknolojisindeki yenilikleri mümkün kılan bir süreçtir (Karacan, 2019).

Bireyin sağlık durumu ve kronik hastalık olarak görülen obez ve aşırı kilolu olmanın işgücünde çalışan bireyin ayrımcılık yaşaması, işgücü kaybı, işe devamsızlık (absentizm) ve presentizm gibi pek çok soruna neden olmaktadır. Özellikle obezite işgücü piyasasına katılımı etkilemektedir. İşverenler obez çalışanlardan kaçınmaktadır. Çünkü obez çalışanlar daha düşük verimliliğe sahip olurken daha yüksek sağlık bakım maliyetine yol açmaktadır (Norton ve Han, 2008). Obez kadınlar obez erkeklere göre işgücü piyasalarında hem istihdam hem

de ücretler konusunda daha ağır cezalandırılmaktadır (Bakınız Morris 2006; Conley ve Glauber, 2007).

İşgücü piyasasında kadınlar ve erkekler birçok gösterge açısından farklılıklar bulunmaktadır. Bu çalışmada kadın ve erkeklerin istihdam durumu ile sınırlandırılmış olup, istihdamı belirleyen bireysel değişkenlerin gücünün veya etkisinin cinsiyetler arasında farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir.

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde işgücüne katılım kararlarını inceleyen mikroekonomik yaklaşıma dayalı literatüre yer verilmiştir. Üçüncü bölümde veriler ve tanımlayıcı istatistikler sunulmaktadır. Dördüncü bölümde metodoloji ve kullanılan ekonometrik yöntemlere ilişkin teori; sonraki bölümde de ekonometrik model tahminleri ve yorumları yer almaktadır. Son bölümde ise çalışmanın sonuçları ve politika önerileri yer almaktadır.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Mikro ekonomik düzeyde literatür incelendiğinde işgücü piyasasında cinsiyet ayrımını ön plana çıkaran çalışmalar olduğu dikkat çekmektedir. Bu kısımda iş gücü piyasasına katılımı etkileyen faktörleri dikkate alan çalışmalar öncelikli tutulmuştur.

Akın (2002) çalışmasında, kadınların işgücüne katılımını etkileyen faktörleri incelemiştir. Çalışma sonucunda yaşın, eğitimin ve medeni durumun iş tercihi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Tansel (2002) çalışmasında Türkiye’de üç dönem (1980, 1985 ve 1990) ve 67 il bazında kadınların işgücüne katılımını etkileyen değişkenleri araştırmıştır. Eğitim düzeyi ile kadının işgücüne katılımı arasındaki ilişki pozitif, kentsel kesimde iş gücüne katılım beklentinin altında olduğu, ekonomik gelişmişlik düzeyi ile kadının iş gücüne katılımı arasındaki U şeklindeki ilişki Türkiye içinde kabul edilmiştir. Kadının iş gücüne katılımı ile ilgili diğer benzer çalışmalara örnek olarak; Kızırmak (2005), İnce ve Demir (2006), Şengül ve Kırıl (2006), Gürler ve Üçdoruk (2007), Dayıoğlu ve Kırdar (2010) verilere bilir. Yamak ve ark. (2012) çalışmasında Türkiye’de bireylerin iş gücüne katılım kararlarını etkileyen temel faktörleri tespit edilmesini amaçlamaktadır. Çalışmada cinsiyet ve yerleşim yeri ayrımı göz önünde tutulmuştur. Bulgulara göre iş gücüne katılım kararları üzerinde en fazla etkili olan değişkenler yıllık gelir, medeni durum, yaş, eğitim olduğu gösterilmiştir.

Eğitim ile iş gücüne katılım arasında pozitif ilişki olduğunu gösteren çalışmalara örnek olarak Glick ve Sahn (1997), Ejaz (2007) çalışmaları verilebilir. Spierings, Smith ve Verloo (2008), Nasser ve Mehchy (2012), Verick ve Ruchika (2014) çalışmasında kadınların iş gücüne katılımında eğitimin önemi

vurgulanmıştır. Türkiye için Tansel (2004) çalışmalarında lise ve üzeri eğitim düzeylerinin belirgin iş gücüne katılım kazanımlarını beraber getirdiğini ve Tansel (2002) çalışmasında da meslek lise mezunlarının genel lise mezunlarına göre iş gücü piyasasında daha avantajlı konumda olduğunu vurgulamıştır. Karaoğlu ve Okten (2012) çalışmasında eğitim düzeyinin özellikle kadınlarda iş gücüne katılımı etkili olduğunu vurgulamıştır. Benzer çalışmalar; Ceritoğlu ve Eren (2015) çalışmasında Türkiye ekonomisinin 2014 – 2050 dönemi için işgücüne katılım oranı öngörülerini TÜİK verileri kullanarak yaş grupları, cinsiyet ve eğitim düzeyi ayrımında üretilmiştir. Üniversite mezunu hem de lise ve altı eğitim seviyesindeki kadınların işgücüne katılım oranlarının istikrarlı bir şekilde artacağını önermiştir. Akgül ve Erci (2017) çalışmasında erkekler ve kadınlar arasında iş gücüne katılım oranı, işsizlik oranı, istihdamın sektörel dağılımı, istihdam statüsü gibi birçok işgücü piyasası göstergesi açısından farklılık olduğunu ve bu farklılıkların birçok iktisadi, sosyolojik, kültürel, hukuki ve politik nedenleri olduğundan bahsetmiştir. Çalışmada eğitim, yaş, medeni durum gibi bireylerin istihdam edilme olasılıklarını etkileyen faktörlerin gücünün cinsiyetler arasında farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Sonuç olarak başta eğitim ve medeni durum olmak üzere hemen hemen tüm açıklayıcı değişkenlerin katsayılarının cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Yenilmez ve Kılıç (2018) çalışmasında iş gücüne katılım oranı ve işsizlik oranı ilişkisini cinsiyet ve eğitim düzeyine dayalı olarak analiz edilmiştir. Çalışmasında 2014-2017 dönemine ait veriler kullanılarak yapılan çalışma sonucuna göre, yüksek ya da mesleki eğitilmiş kadınlar için ilave işçi etkisi baskın etki iken, kalifiye erkeklerin işgücüne katılma oranı ile işsizlik oranı arasında uzun dönemli anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Karacan, (2019) çalışmasında gelişen teknoloji ile birlikte, işverenlerin işgücü talebinde eğitimin oynadığı rolü ortaya koymuştur. Araştırma sonucuna göre, eğitim düzeyine göre iş gücüne katılım oranı ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farklı kılan yanı cinsiyet ayrımı göz önünde bulundurarak bireyin istihdam durumu üzerinde sosyo ekonomik ve demografik değişkenlerin etkisinin yanı sıra bireylerin aşırı kilolu ve obez olmasının ve genel sağlık durumunun nasıl olduğunun ve bireysel alışkanlıkların etkisinin nasıl ve ne yönde olduğunu ele almasıdır.

VERİ VE TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Türkiye Sağlık Araştırması (TSA) Anketi Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2008 yılından itibaren iki yılda bir uygulanmaktadır. Gidilen hanelerde kişilere sağlık durumları ve sağlığı belirleyici davranışlarının yanında yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, gelir seviyesi ve istihdam durumlarını içeren sosyo ekonomik ve demografik bilgileri içeren sorular yer almaktadır. Anket formunda 0-6 yaş, 7-14 yaş ve 15 yaş ve üstü olmak üzere 3 farklı soru formu bulunmaktadır. 0-6 yaş ve 7-14 yaş arası çocukların soru formları ebeveynleri tarafından doldurulmaktadır. Bu çalışmada 15 yaş ve üstündeki kişileri içeren veri seti kullanılmıştır. Çalışma TSA'nın en güncel olan 2016 veri seti kullanılarak yapılmıştır.

TSA-2016 verileri kullanılarak Türkiye'de cinsiyet ayrımına göre istihdam durumu üzerinde etkili olan faktörler incelenmiştir. Erkek ve kadın için ayrı ayrı bağımlı değişkenin üç kategoride ele alındığı multinominal logit model yaklaşımı ile analiz edilmiştir. Bu çalışmada analizler, 15 yaş üstü 9574 kadın ve 7668 erkek bireyden elde edilen anket sonuçlarına göre yapılmıştır. Analizde kullanılan değişkenler tablo 2'de verilmiştir. TÜİK yaptığı araştırmalarda işgücü yaşını 15 yaş ve üstü kabul ettiği için bu çalışmada da işgücü olarak değerlendirilen yaşı 15 yaş ve üstü olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı 15 yaş üstü erkek ve kadınlar arasında çalışma durumlarını etkileyen sosyo ekonomik ve demografik değişkenler ile birlikte işgücü durumunu etkilediği düşünülen obez ve aşırı kilolu olma durumunun etkisini belirlemek ve cinsiyete göre farklılıklarını ortaya koymaktır.

Analizde kişinin yaşı veri setinde verildiği gibi sürekli değişken olarak alınmıştır. Kişinin eğitim seviyesi için 4 farklı kukla değişken tanımlanmıştır. “İlkokul ve altı eğitim düzeyine sahip olanlar” değişkeni kişi ilkokul mezunu ise veya okuma-yazma bilip de diploması yok ise veya okuma yazma bilmiyorsa 1, diğerleri için 0 olarak tanımlanmıştır. “Ortaokul” değişkeni eğer kişi ilkokuldan sonra 3 yıllık herhangi bir okulu bitirdiyse veya 8 yıllık ilköğretim mezunu ise 1'e, değil ise sıfıra eşittir. “Lise” değişkeni, eğer kişi lise veya mesleki lise mezunu ise 1, değil ise 0 olarak tanımlanmıştır. Son olarak “Üniversite ve daha fazla” değişkeni eğer kişi yüksekokul veya 4 yıllık fakülte mezunu veya yüksek lisans/doktora derecelerine sahip ise 1, değil ise 0 olarak hesaplanmıştır.

Kişinin rapor ettiği medeni durumuna göre ise 4 farklı medeni durum kukla değişkeni tanımlanmıştır. “Evli” değişkeni, kişi evli ise 1, değil ise sıfır değerini almaktadır. “Bekâr” değişkeni kişi hiç evlenmemişse 1, aksi halde 0'a eşittir. “Dul/boşanmış” değişkeni kişi eşinden ayrıldıysa 1, değilse 0 değerini almaktadır.

Son olarak ‘‘Eşi Ölmüş’’ kişi eşini kaybetmişe 1, değilse sıfır değerini almaktadır.

Kişinin hanehalkı gelir grubu 1 ile 5 arasında değişen sıralı bir değişkendir. Hanehalkı gelir grubu aşağıdaki sorunun cevabına gşe belirlenmiştir: ‘‘Hanenizin ortalama aylık geliri aşağıdaki gelir gruplarından hangisinde yer almaktadır?’’ Soruya verilen cevaplar şu şekildedir: Gelir 1: 0-1080 TL, Gelir 2: 1081-1550 TL, Gelir 3: 1551-2170 TL, Gelir 4: 2171-3180 TL, Gelir 5: 3181+ TL. Sıralı değişken olarak tanımlanan hanehalkı geliri beş farklı kukla değişken oluşturulmuştur.

Genel olarak sağlık durumunuz nasıldır sorusunun şıkları 1: Çok iyi, 2: iyi, 3: orta, 4: kötü, 5. Çok kötü şeklinde sıralanmıştır. Bireyin obez olması ve aşırı kilolu olmasını belirlemek için veri setinden önce BKİ² değer hesaplanmıştır. Bireyin obez olması ($BKİ \geq 30$) 1 ve bireyin obez olmaması (zayıf, normal kilolu, aşırı kilolu) ise 0 olarak kabul edilmiştir. Benzer şekilde bireyin aşırı kilolu olması ($25 < BKİ < 29.9$) 1 ve bireyin aşırı kilolu olmaması (zayıf, normal kilolu, obez) ise 0 olarak kabul edilmiştir. Bireyin davranış alışkanlıklarını ölçmek için ankette yer alan ‘‘Hiç tütün mamulü kullandınız mı?’’ sorusuna evet cevabı verenler 1, hayır cevabı verenlere 0 değeri verilmiştir. Benzer şekilde alkol kullanım durumunu ölçmek için ankette sorulan ‘‘hiç alkollü içecek kullandınız mı?’’ sorusuna evet cevabı verenler 1, hayır cevabı verenler 0 değeri verilmiştir.

Çalışmada bağımlı değişken olarak kullanılacak olan kişinin istihdam durumu ise aşağıdaki sorulara verilen cevaplara gşe tanımlanmıştır. Kişinin istihdam durumunu belirleyici ilk soru şu şekildedir: ‘‘Son bir hafta içerisinde ayni (mal) veya nakdi (para) bir gelir elde etmek amacıyla (ev kadını, ğrenci veya emekli de olsanız) bir saat bile olsa bir işte çalıştınız mı?’’ Soruya verilen cevaplar: ‘‘alıştı’’. ‘‘alışmadı fakat işle ilgisi devam ediyor’’. ‘‘alışmadı’’ şeklindeyir. Kişi bu soruya ‘‘alışmadı’’ cevabını vermediği sürece istihdamda kabul edilmiş ve ‘‘**istihdamda**’’ kukla değişkeni yaratılmıştır. Kişi istihdamda ise kukla değişken 1, değil ise 0 değerini almaktadır. ‘‘alışmadı’’ cevabı veren kişiler içinse aşağıdaki soru sorulmuştur: ‘‘alışmama nedeniniz nedir? Soruya verilen cevaplar: ‘‘İş bulamama/işsiz olup iş arıyor’’, ‘‘Mevsimlik alışıyor’’, ‘‘Eğitim ve öğretime devam ediyor’’, ‘‘Ev işleri ile meşgul’’, ‘‘Emekli veya işi bırakmış’’, ‘‘zrl veya hasta’’, ‘‘Yaşlı’’, ‘‘İrad Sahibi’’, ‘‘Ailevi ve kişisel nedenler’’, ‘‘Diğer’’ şeklindeyir. Bu soruya verilen cevap ‘‘İş bulamama/işsiz olup

² DSÖ raporlarına gşe, Beden Kitle İndeksi (BKİ), bireyin vc ağırlığının (kg), boy uzunluğunun (metre) karesine ($BKİ = kg/m^2$) bölünmesiyle elde edilen bir değerdir. Yetişkinlerde (15 ve üstü yaş grubu) BKİ değerleri sırasıyla 18.5’in altı, 18.5–24.9, 25–29.9 ve 30 ve üstü olanlar sırasıyla zayıf, normal, aşırı kilolu (pre-obez) ve obez olarak sınıflandırılmaktadır.

iş arıyor” ise kişi “**işsiz**” olarak tanımlanmış, “işsiz” kukla değişkeni ise kişi işsiz ise 1, değil ise 0 olarak hesaplanmıştır. Bu grup içerisinde yer alan mevsimsel çalışanları istihdam kukla değişkeninin içerisinde alınmıştır. Kişi bu soruya bu iki seçenek dışında bir cevap verdiğyse kişi “**işgücü dışında**” olarak tanımlanmış ve “işgücü dışında” kukla değişkeni bu kişiler için 1, diğer kişiler için 0 olarak girilmiştir.

Tablo 2’de TSA 2016 veri setine göre analizlerde kullanılan cinsiyet ayrımı dikkate alınarak istihdam durumu üzerinde etkili olan açıklayıcı değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri verilmektedir.

Tablo 2

Analizde kullanılan bağımsız değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri

Açıklayıcı Değişkenler	Erkek	Kadın
Eğitim Düzeyi		
İlkokul ve Atı	40.5	57.3
Ortaokul	20.3	14.8
Lise	21.6	15.1
Üniversite ve Üstü	17.5	12.7
Medeni Durum		
Bekar	24.5	17.7
Evli	70.6	67.8
Boşandı	2.3	3.7
Eşi Ölmüş	2.5	10.8
Gelir Grupları		
Gelir Grubu 1 (0-1080 TL)	18.6	23.4
Gelir Grubu 2 (1081-1550 TL)	27.6	27.1
Gelir Grubu 3 (1551-2170 TL)	18.6	18
Gelir Grubu 4 (2171-3180 TL)	18	16.3
Gelir Grubu 5 (3181 +TL)	17.2	15.2
Aşırı Kilolu (25 <Beden Kitle İndeksi<30	40.3	31.5
Obez (Beden Kitle İndeksi >30)	16.7	25.9
Sigara Kullanımı	43	18.6
Alkol Kullanım	41.2	11.2
Ortalama Yaş	43.72 (1.79)	43.76 (1.78)
Ortalama Lınyas	3.680 (0.45)	3.69 (0.44)
Genel Sağlık Durumu	2.32 (0.82)	2.55 (0.86)

Modelde kullanılacak olan değişkenlerin seçimine karar verildikten sonra, kadın ve erkekler için bireyin istihdam durumunu etkileyen sosyoekonomik ve demografik değişkenlerin dağılımı tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyete göre istihdam durumları üzerinde değişkenlerin dağılımı

Değişken	Kadın				Erkek			
	İstihdam	İşsiz	İşgücü Dışında	Toplam	İstihdam	İşsiz	İşgücü Dışında	Toplam
İlkokul ve Altı Eğitim	914 (16.7)	46 (0.8)	4528 (82.5)	5488	1606 (51.7)	166 (5.3)	1336 (43)	3108
Ortaokul	194 (13.7)	26 (1.8)	1197 (84.5)	1417	818 (52.5)	156 (10)	585 (37.5)	1559
Lise	321 (22.1)	59 (4.1)	1070 (73.8)	1450	1057 (63.8)	104 (6.3)	495 (29.9)	1656
Üniversite ve Üstü	677 (55.5)	142 (11.6)	400 (32.8)	1219	987 (73.4)	123 (9.1)	235 (17.5)	1345
Bekar	382 (22.5)	162 (9.6)	1151 (67.9)	1695	777 (41.3)	301 (16)	802 (42.7)	1880
Evli	1516 (23.3)	76 (1.2)	4903 (75.5)	6495	3570 (65.9)	225 (4.2)	1622 (29.9)	5417
Boşanma	148 (41.9)	29 (8.2)	176 (49.9)	353	99 (55.3)	21 (11.7)	59 (33)	179
Eşi ölmüş	60 (5.8)	6 (0.6)	965 (93.6)	1031	22 (11.5)	2 (1)	168 (87.5)	192
Gelir 1	314 (14)	63 (2.8)	1864 (83.2)	2241	613 (42.9)	225 (15.7)	592 (41.4)	1430
Gelir 2	416 (16)	70 (2.7)	2106 (81.2)	2592	1152 (54.5)	147 (7)	816 (38.6)	2115
Gelir 3	325 (18.8)	50 (2.9)	1351 (78.3)	1726	882 (61.9)	80 (5.6)	464 (32.5)	1426
Gelir 4	438 (28)	50 (3.2)	1075 (68.8)	1563	881 (63.8)	64 (4.)	436 (31.6)	1381
Gelir 5	613 (42.2)	40 (2.8)	799 (55)	1452	940 (71.4)	33 (2.5)	343 (26.1)	1316
GS-Çok İyi	192 (28.9)	28 (4.2)	445 (66.9)	665	542 (61)	83 (9.3)	264 (29.7)	889
GS-İyi	1188 (26.3)	176 (3.9)	3152 (69.8)	4516	2776 (66)	334 (7.9)	1094 (26)	4204
GS-Orta	575 (19.2)	62 (2.1)	2358 (78.7)	2995	978 (51.3)	98 (5.1)	830 (43.5)	1906
GS-Kötü	141 (11.1)	6 (0.5)	1118 (88.4)	1265	163 (27.8)	34 (5.8)	390 (66.4)	587
GS-Çok Kötü	10 (7.5)	1 (0.8)	122 (91.7)	133	9 (11)	73 (89)	73 (89)	82
Aşırı Kilolu	645 (21.4)	52 (1.7)	2317 (76.9)	3014	1954 (63.2)	170 (5.5)	966 (31.3)	3090
Obez	405 (16.4)	29 (1.2)	2042 (82.5)	2476	795 (62.1)	62 (4.8)	424 (33.1)	1281
Sigara Kullanımı	537 (30.2)	86 (4.8)	1154 (64.9)	1777	2296 (69.6)	305 (9.2)	697 (21.1)	3298
Alkol Kullanımı	422 (39.5)	73 (6.8)	573 (53.7)	1068	1985 (62.8)	202 (6.4)	972 (30.8)	3159
Toplam	2106 (22)	273 (2.9)	7195 (75.2)	9574	4468 (58.3)	549 (7.2)	2651 (34.6)	7668

Sağlık Araştırması 2016 verilerine göre bireylerin istihdam durumu istihdamda olan, işsiz ve iş gücü dışında olanlar şeklinde 3 gruptan oluşmaktadır. Ankette yer alan 9574 kadından %22'si istihdamda, %75.2'si iş gücü dışında ve %2.9'u işsizdir. Ankete katılan 7668 erkek bireyde bu oranlar sırasıyla %58.3, %34.6 ve %7.2 şeklindedir. İstihdamda bulunan kadınların %55.5'i üniversite ve üstü eğitim düzeyinde iken erkeklerde bu oran %73.4'dür. Erkeklerde ilköğretim ve altı eğitim düzeyinde bireylerin %51.7'si istihdamda, iş gücü dışında bulunan kadınların %82.5'i ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Boşanmış kadınların %41.9'u istihdamda, evli erkeklerin %65.9'u istihdamda yer almaktadır. Eşi ölmüş erkek ve kadınların çoğunluğu işgücü dışında yer almaktadır. İstihdamda bulunan kadın ve erkekler en yüksek gelir grubunda yer almaktadır. Aşırı kilolu kadınların %76.9'u, obez kadınların %82.5'i işgücü dışında yer alırken aşırı kilolu erkeklerin %63.2'si ve obez erkeklerin %62.1'i istihdamda yer almaktadır. Sigara kullanımı ve alkol kullanımı kadınlarda istihdam dışında bulunanlarda erkeklerde istihdamda bulunanlarda daha fazladır.

MODEL

Cinsiyet ayrımına göre çalışma durumu üzerinde sosyo ekonomik ve demografik faktörler, sağlık durumu ve bireysel alışkanlıkların etkisini ölçebilmek için bağımlı değişkenin bireyin istihdam durumu (istihdamda, işsiz, işgücü dışında) üzerindeki etkisi ölçülmüştür. Bağımlı değişkenin ikiden çok düzeyi olan (bu çalışmada 3 düzey alınmış) kategorik değişken olması durumundan dolayı Multinomial Logit (Multinomial logistik) regresyon kullanılmıştır.

Multinomial Logit Model (MNL) bağımlı değişkenin kategorileri arasında iki sonuçlu logit modellerin eş zamanlı tahminleri gibi düşünülmektedir. Öyle ki iki sonuçlu logit modellerin tahminleri, MNL'in parametrelerinin tutarlı tahminlerini sağlamaktadır (Begg ve Gray, 1984). Üç kategoriye sahip bağımsız değişkenin olduğu bir model, bu üç kategorinin birbirleri ile mümkün kombinasyonları 1-2, 1-3, 2-3 karşılaştırmalarından oluşmaktadır. Bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin araştırılması için bu kombinasyonların tek tek tahmin edilmesi gerekirken, multinomial logit modeli bu zorunluluğu ortadan kaldırarak tek tahmin ile tüm kombinasyonların tahminini gerçekleştirmektedir (Long, 1997). MNL modelin logistik regresyondan ayıran en temel özellik kişileri farklı seçimlerini karşılaştırmasıdır. Diğer tüm alternatiflerin bir fonksiyonu olarak $P_i(Y=j)$ i'nci durumun seçimi üzerinde j alternatifinin seçilme olasılığını hesaplar.

$$\Pr(y = j) = \frac{e^{\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k}}{1 + \sum_{j=1}^{j-1} e^{\sum_{k=1}^K \beta_{jk} x_k}} \quad (1)$$

Modelde parametreler (β), x bağımsız değişkenler için k ve bağımlı değişken kategorileri için j olmak üzere iki indise sahiptir. Toplam parametre sayısının $(j-1) K$ olacağını ifade etmektedir (Liao, 1994).

Nicel bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmaması ve her bir regresyon için model spesifikasyon hatası olmaması gerekmektedir. Ayrıca gözlem sayısının oldukça büyük olması gerekmektedir. Bu temel varsayımların dışında en önemli test edilmesi gereken varsayım ise ‘İlgisiz Alternatiflerin Bağımsızlığı’ (the assumption of the independence of irrelevant alternative s- IIA). IIA varsayımının testi için Hausman ve Mc Fadden (1984) standart Hausman testine alternatif olarak görünürde ilişkisiz tahmin yöntemini geliştirmişlerdir (Mert, 2016).

TAHMİN SONUÇLARI

Bağımlı değişken istihdam durumu üç kategoriden oluştuğu için iki ayrı model ortaya çıkmıştır. Birinci modelde istihdamda olanlar ile işgücü dışında olanları karşılaştırmakta ve ikinci model ise işsiz olanlar ile işgücü dışında olanları karşılaştırmıştır. MNLM’nin teorik açıklamasında da bahsedildiği gibi ilişkisiz alternatiflerin bağımsızlığı varsayımı (IIA) altında MNLM geçerli olmaktadır. Tablo 4 ‘de yer alan Hausman testinin sonucu MNLM’nin veri setine uygun olup olmadığına ilişkin istatistiksel bilgiyi içermektedir. Hausman test sonucuna göre erkek ve kadın bireyler için yapılan analizlerin alternatiflerin birbirinden bağımsız olduğunu ve MNLM nin veri seti için uygun olduğunu göstermektedir. Olabilirlik oran ki-kare (LR- χ^2) değeri ve p değerine bakılarak ($\text{prob} > \chi^2$) elde edilen MNLM’i tahmininin anlamlı olup olmadığına karar verilir. Kadınlar ve erkekler için kurulan modellerde LR χ^2 değerleri için $\text{prb}: 0.00 < 0.01$ olduğundan elde edilen model anlamlıdır.

Çalışmada modeller önce kadınlar ve erkekler için birinci model ve ikinci model olarak yorumlanacaktır. Burada tahmin edilen regresyon modelleri temel düzeye göre göreceli (relative) olarak elde edilen modellerdir. Birinci modelde, istihdamda olan ile işgücü dışında olanları karşılaştırıldığı birinci modelde kadınlarda ve erkeklerde eğitim düzeyleri istihdamda olma şansını işgücü dışında olan kadınlara nazaran (nispeten göreceli olarak) pozitif ve anlamlı olduğu için daha fazladır. Buradan şu yoruma ulaşabiliriz. Eğitim düzeyinin anlamlı ve

pozitif çıkması eğitim düzeyindeki artışın kadınların ve erkeklerin kontrol grubuna (istihdam dışında olma durumu) göre istihdamda katılma durumunu artırdığını söyleyebiliriz. Kadınların yaş grubunda bir birimlik artışın olması durumunda işgücü dışında olma durumuna nazaran istihdamda olma şansı azalmaktadır. Hanehalkı gelirindeki artış her iki cinsiyet içinde istihdamda olma olasılığını istihdam dışında olan bireylere nispeten azaltmaktadır. Benzer sonuçlar erkekler için kurulan birinci modelde geçerlidir. İstihdam modelinde kadınların obez olması işgücü dışında olmaya göre istihdamda olma şansını azaltmaktadır. Aşırı kilolu ve obez erkeklerin işgücü dışında olmaya göre istihdamda olma şansını artırmaktadır.

Modelde tahmin edilen göreceli risk oranları (RRR) multi nominal logit regresyonda tahmin edilen katsayıların üstel halidir. Göreceli risk oranı temel düzeye göre ilgili düzeyde kalma riskini verir. Kadınların ve erkeklerin yaşlanması istihdam dışındaki kadınlar ve erkeklerle göre istihdamda kalma riskini azaltmaktadır. İstihdam modelinde gelir değişkenine ait gölge değişkenlerinin göreceli risk oranlarının birden küçük olması birey fakirleştikçe istihdam dışında kalan bireylerin istihdamda kalma riskini azaltmaktadır. Kadın ve erkeklerde ortaokul mezunu bireylerin üniversite ve lisansüstü eğitim düzeyindeki bireylerin istihdamda kalması ile kıyaslanmasının sonucunda kadınlar 7 kat, erkekler ise 3 kat daha fazla istihdamda kalmaktadır.

İşgücü dışında kalmaya göre boşanmış, evli ve bekâr kadınların istihdamda kalma olasılığını artırırken, evli ve boşanmış erkekler dışında bekâr erkeklerin istihdamda kalma olasılığını azaltmaktadır. Eşi ölmüş kadın ve erkeklerle göre boşanmış kadınların istihdamda 8 kat, evli erkeklerin ise 4 kat daha fazla olduğu görülmektedir. İstihdam dışında olanlara göre istihdamda olanların ve işsiz olanların alkol ve sigara kullanma olasılığı artmaktadır. Bu oranlar özellikle erkeklerde kadınlara göre daha yüksektir.

İkinci modelde kadın ve erkekler için işgücü dışında olanlara göre işsiz olanların karşılaştırılması yer almaktadır. Kadın ve erkekler için eğitim düzeyindeki artış işgücü dışında olma durumuna göre işsiz olma olasılığını artmaktadır. Bu ikinci modelde ortaokul mezunu kadınlara göre lise mezunu kadınların 3 kat, üniversite ve üstü kadınların ise 32 kat daha fazla işsiz olduğu söylenebilir. Erkekler için ise bu durum kadınlara göre daha düşüktür. Örneğin ortaokul mezunu erkeğe göre lise mezunu erkeğin 6 kat daha fazla işsiz olma riski vardır. Bekâr kadınların ve boşanmış kadınların eşi ölmüş kadınlara göre işsiz kalma riski sırasıyla 4 kat ve 7 kat daha fazladır. Eş ölmüş erkeklerle göre evli erkeklerin işsiz kalma riski 5 kat daha fazla iken boşanmış erkeklerin işsiz kalma riski 8 kat daha fazladır.

En yüksek hanehalkı gelirine göre en düşük hanehalkı gelirine sahip kadınların 2 kat daha fazla işsiz olduğu saptanmıştır. Bu durumun erkeklerde ise 9 katta kadar yükselmektedir. Kadınlarda istihdam dışında olma durumuna göre aşırı kilolu ve obez olma durumu işsiz olma olasılığı üzerinde anlamlı etkisi yoktur. Ancak erkeklerde aşırı kilolu ve obez olma durumu işsiz olma riskini artırmaktadır. Sigara kullanımının erkekler ve kadınlar için istihdam dışında olma durumuna göre işsiz olma riski üzerinde etkisi daha fazladır. Bu risk erkeklerde daha fazladır.

Tablo 4

İstihdam durumu için multinominal logit model sonuçları

Değişken	Kadın			Erkek		
	Katsayı	St.Hata	RRR(¥)	Katsayı	St.Hata	RRR(¥)
	İstihdamda					
Sabit	-1.330***	0.411	0.264***	9.923***	0.537	20394.77***
LN Yaş	-0.215**	0.102	0.807***	-2.701***	0.119	0.067***
İlkokul ve Atı	0.656***	0.999	1.928***	0.332***	0.089	1.393***
Lise	0.473***	0.104	1.604***	0.474***	0.088	1.606***
Üniversite	2.037***	0.108	7.670***	1.360***	0.109	3.895***
Bekar	0.930***	0.178	2.534***	-1.460***	0.284	0.232***
Evli	1.152***	0.146	3.164***	1.592***	0.254	4.914***
Boşandı	2.104***	0.186	8.195***	1.027***	0.314	2.791***
Gelir 1	-0.739***	0.096	0.478***	-0.349***	0.109	0.705
Gelir 2	-0.773***	0.088	0.462***	-0.355***	0.096	0.701
Gelir 3	-0.650***	0.091	0.522***	-0.153	0.1008	0.858
Gelir 4	-0.296***	0.087	0.744***	-0.212**	0.1002	0.809
Genel Sağlık Durumu	-0.190***	0.039	0.827***	-0.470***	0.040	0.625***
Aşırı Kilolu	-0.037	0.0671	0.964	0.442***	0.067	1.556***
Obez	-0.226***	0.077	0.798***	0.549***	0.088	1.732***
Sigara Kullanımı	0.347***	0.684	1.414***	1.116***	0.062	3.052***
Alkol Kullanımı	0.284***	0.085	1.329***	0.120**	0.062	1.128**
	İşsiz					
Sabit	-2.665**	1.102	1.474	4.509***	1.089	90.800***
LN Yaş	-0.999***	0.272	0.368	-2.492***	0.208	0.083***
İlkokul ve Atı	0.555*	0.291	1.742	0.327**	0.164	1.387**
Lise	1.226***	0.250	3.408	0.290*	0.153	1.337*
Üniversite ve Üstü	3.480***	0.252	32.459	1.898***	0.170	6.669***

Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılımını Etkileyen Faktörler: Sağlık Durumu...

Bekar	1.424***	0.492	4.153	0.620	0.752	1.858
Evli	0.097	0.454	1.102	1.636**	0.27	5.133**
Boşandı	2.072***	0.483	7.937	2.111***	0.773	8.255***
Gelir 1	1.064***	0.241	2.899	2.219***	0.221	9.195***
Gelir 2	0.792***	0.226	2.208	1.195***	0.218	3.302***
Gelir 3	0.5824***	0.235	1.790	0.956***	0.230	2.602***
Gelir 4	0.366	0.232	1.442	0.577**	0.234	1.780***
Genel Sağlık Durumu	0.028	0.1032	1.028	-0.361***	0.069	0.697***
Aşırı Kilolu	-0.086	0.181	0.918	0.290**	0.119	1.336**
Obez	-0.202	0.229	0.817	0.472***	0.170	1.603***
Sigara Kullanımı	0.767***	0.160	2.154	1.336***	0.107	3.803***
Alkol Kullanımı	0.388**	0.173	1.474**	0.159	0.111	1.172
	N=79574 LR Chi-Kare=1987.70 prob:0.00 Hausman Ki-Kare:5.22 (prob:0.9971)			N=7668 LR Chi-Kare=2811.80 prob:0.00 Hausman Ki-Kare:4.872 (prob:0.823)		

Not: ¥: Görelî Risk Oranları, istihdam durumu değişkeninin kontrol düzeyi (istihdam dışında) referans gruptur. *:0.10 yanılma düzeyinde anlamlı, **:0.05 yanılma düzeyinde anlamlı, ***:0.01 yanılma düzeyinde anlamlı. Referans kategoriler eğitim düzeyi için ortaokul, medeni duruma göre eşi ölmüş, hanehalkı gelir grubuna göre gelir 5 (en yüksek grup)

Tahmin edilen her bir modelden bağımsız değişkenlere göre olasılıklar (margins) elde edilebilmektedir. Kategori düzeyde nasıl dağılım gösterdiğini öğrenmek için olasılık (margin) değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 5

Genel sağlık durumuna göre istihdam durumlarının olasılıkları

Genel Sağlık Durumunuz Nasıl	Kadın			Erkek		
	İstihdamda					
	Margin	Delta-Method S.Hata	Z Değeri	Margin	Delta-Method S.Hata	Z Değeri
Çok İyi	0.264	0.0104	25.19***	0.679***	0.0098	68.4
İyi	0.233	0.0048	47.55***	0.609***	0.0055	110.97
Orta	0.204	0.0049	41.12***	0.533***	0.0070	75.70
Kötü	0.178	0.0087	20.51***	0.45***	0.0129	35.03
Çok Kötü	0.155	0.012	12.75***	0.376***	0.0188	19.97
İşsiz						
Çok İyi	0.026	0.003	8.36***	0.0759***	0.0056	13.47
İyi	0.028	0.0016	17.16***	0.073***	0.0029	24.91
Orta	0.031	0.0027	11.23***	0.0686***	0.0040	16.93
Kötü	0.033	0.0054	6.14***	0.0625***	0.00674	9.28
Çok Kötü	0.0357	0.0086	4.16***	0.055***	0.0090	6.11

Not: *:0.10 yanılma düzeyinde anlamlı, **:0.05 yanılma düzeyinde anlamlı, ***:0.01 yanılma düzeyinde anlamlı.

Kadınların ve erkeklerin genel sağlık durumu iyileştikçe istihdamda olma olasılığı artmaktadır. Kadınlarda genel sağlık durumunu çok iyi hissedenenlerin istihdamda olma olasılığı 0.264 iken bu oran erkeklerde 0.679'dur. Bireylerin işsiz olma olasılığına bakıldığında genel sağlık durumlarını iyi hissetme olasılıkları çok düşüktür.

SONUÇ

Çalışma, Türkiye'de cinsiyet ayrımı göz önünde bulundurularak mikroekonomik düzeyde istihdam dışında olma durumuna göre istihdamda olma ve işsiz olma durumunu etkileyen değişkenlerin etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. TurkStat 2016 Sağlık Araştırma verileri kullanılarak multinominal logit regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir.

Bu çalışmada istihdam durumu ile sınırlandırılmış olup, istihdamı belirleyen bireysel değişkenlerin gücünün veya etkisinin cinsiyetler arasında farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Bireyin iş gücüne katılım davranışının oluşmasında hanehalkı geliri, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, genel sağlık durumu, obez ve aşırı kilolu olması gibi sağlık göstergeleri ile

birlikte sosyo ekonomik ve demografik unsurlar belirleyici olmaktadır. İş gücüne katılım davranışı bireylerin yaşam süresi boyunca değişim göstermektedir.

Bu çalışmada analizler, 15 yaş üstü 9574 kadın ve 7668 erkek birey üzerinde uygulanmıştır. İşgücü piyasasındaki cinsiyet eşitliğini ve piyasanın etkinliğini önemli derecede etkileyecek biçimde kadınların (%22) işgücüne katılım oranı erkeklere (%58.3) göre çok düşük düzeylerde kalmıştır. Bu durum Türkiye’de ekonomik gelişmeyi olumsuz etkileyeceği gibi gelir dağılımında eşitsizliği artırmaktadır. Bu bağlamda cinsiyet ayrımı dikkate alınarak sosyoekonomik durumunun belirlenebilmesi için işgücü piyasasının dinamiklerinin ortaya konularak bireylerin işgücüne katılım tercihlerini etkileyen sosyo ekonomik ve demografi faktörlerin etkisi açığa çıkarılmıştır. Kadın ve erkekler için istihdam dışında kalma durumuna göre yaş gruplarındaki bir birimlik artış istihdamda kalma ve işsiz kalma olasılığını azaltmaktadır.

Düşük hanehalkı gelirine sahip bireylerin en yüksek hanehalkı gelirine sahip bireylere göre istihdam dışında olma durumuna göre işsiz olma riskinin yüksek olduğu söylenebilir. Türkiye’de hanehalkı geliri ile bu hanede yaşayan bireylerin istihdamda olma tercihleri arasında negatif ilişki olduğu söylenebilir. Özellikle kadınların hanehalkı gelirindeki artış karşısında istihdamda olma durumu hususunda çekingen davrandıkları söylenebilir. Bireylerin eğitim seviyesi istihdam durumu üzerinde önemli etkisi vardır. Bu çalışmada eğitim düzeyi artıkça istihdamda kalma olasılığı istihdam dışında kalmaya nispeten daha fazladır. Özellikle kadınlarda bu oran erkeklere göre daha fazladır. Çalışmadan elde edilen bu bulgu Tansel (2002), Tansel (2004), Karaoğlu ve Okten (2012) çalışmalarını destekler niteliktedir. Her iki model için istihdam dışında kalma durumuna göre üniversite ve üstü mezun kadınların üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip erkeklere göre daha fazla istihdamda yer alırken benzer şekilde işsiz kalma riski de daha fazladır. Çalışmanın genel kapsamında literatürde Akın(2002), Yamak ve ark. (2012) ve Akgül ve Etc (2017) çalışmaları ile bulgular ve kullanılan değişkenler yönünden benzerlik göstermektedir. Ancak bu çalışmanın diğer çalışmalardan ayıran yanı sağlık göstergelerinin istihdam üzerinde etkisi vurgulanmıştır.

Bireyin sağlık durumu ve obezite işgücü piyasasında ayrımcılığa, işgücü kaybına iş devamsızlığına neden olabilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada sosyo ekonomik ve demografik değişkenlerle birlikte sağlık değişkenleri de modele eklenmiştir. Obez kadınların istihdam dışında olmaları ile istihdamda olma durumu karşılaştırıldığında istihdam dışında obez kadınların fazla iken erkeklerde tam tersidir. Yani istihdamda erkeklerin istihdam dışındaki erkeklere göre daha obez ve aşırı kilolu olduğudur. İstihdam dışında olma durumuna göre

işsiz erkeklerin obez ve aşırı kilolu olma riski daha yüksektir. Erkek ve kadınlarda sigara kullanma durumu istihdam dışında olma durumuna göre istihdamda ve işsiz olma olasılığı daha fazladır. Erkeklerde bu risk oranı kadınlara göre daha yüksektir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde istihdam durumu konusunda erkeklerle kadınlar arasında belirgin farklılıklar gözlenmiştir. Eğitim düzeyinin İstihdam dışında olma durumuna göre kadın ve erkeklerde istihdamda olma durumu ve işsiz olma riski yüksek bulunmuş. Dikkat çeken husus kadınlarda yüksek eğitim düzeyinde istihdamda olma şansı yüksek iken işsiz olma riski daha da yüksek çıkmıştır. Kadınların erkeklere göre iş gücüne katılım sürecinde daha cesaretsiz olduğu söylenebilir. Bu süreçte eğitim düzeyini yükseltmek hedeflenirken aktif işgücü piyasası politikaları ile özellikle kadınları işgücüne katılımında cesaretlendirmek hedeflenmelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Akgül, T. & Etcı, H. (2017). İstihdam Olasılığını Belirleyen Faktörlerin Etkisi Kadın ve Erkeklerde Aynı Mı? 2004 ve 2013 Hanehalkı İşgücü Anketleri Üzerinden Bir Analiz. *Ekonomi Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 116-132.
- Akın, F. (2002). Kadınların İşgücüne Katılımı ve İşteki Durum Tercihinin Nested Logit Model ile Analizi. *METU/ERC International Conference in Economics VI*, Ankara, Turkey.
- Begg, C. B. & Gray, R. (1984). Calculation of Polychotomous Logistic Regression Parameters Using Individualized Regressions. *Biometrika*, 71, 11-18.
- Bowen, W. G. & Finegan, T.A. (1969). *The Economics of Labor Force Participation*. Princeton University Press.
- Ceritoğlu, E. & Okan, E. (2015). İşgücüne Katılım Oranı Öngörülleri, *TCMB Ekonomi Notları*, 7, 1-10.
- Conley, D. & Glauber, R. (2007). Gender, Body Mass and Economic Status. *NBER Working Paper Series*, 11343, 253-275.
- Dayıoğlu, M. & Kırdar, M. G. (2010). Determinants of and Trends in Labor Force Participation of Women in Turkey. *State Planning Organization of the Republic of Turkey and World Bank Welfare and Social Policy Analytical Work Program Working Paper 5*, 1-73.

- Ejaz, M. (2007). Determinants of Female Labor Force Participation in Pakistan: An Emprical Analysis of PSLM (2004-05) Micro Data. *Lahore Journal of Economics*, 12, 204-235.
- Faruquee, H. (2002). Population Aging and Its Macroeconomic Implications: A Framework for Analysis. *IMF Working Papers*, 00/126.
- Glick, P. & Sahn, D. E. (1997). Gender and Education Impacts on Employment and Earnings in West Africa: Evidence from Guinea. *Economic Development and Cultural Change*, 45(4), 793-823.
- Gürler, Ö. & Üçdoruk, Ş. (2007). Türkiye’de Cinsiyete Göre Gelir Farklılığının Ayırıştırma Yöntemiyle Uygulanması. *Journal of Yaşar University* 2(6), 571-589.
- İnce, M. & Demir, M. H. (2006). The Determinants of Female Labor Force: Empirical Evidence from Turkey. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(1), 71-90.
- IMF, International Monetary Fund IMF World Economic Outlook Database, <https://www.imf.org/external/datamapper/LUR@WEO/TUR>, <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>, Erişim tarihi: 21.04.2020
- Karacan, R. (2019). Türkiye’de İş gücüne Katılım Oranı ile Eğitim Düzeyi Arasındaki İlişkinin Boyutu. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 5(15), 238-245.
- Karaoglan, D. & Okten, C. (2012). Labor Force Participation of Married Women in Turkey: Is There an Added or Discouraged Worker Effect?. *IZA Discussion Papers*, 6616.
- Kızılırmak, A. B. (2005). *Labor Market Participation Decisions of Married Women: Evidence from Turkey*. Oxford University Press: Oxford.
- Liao, T. F. (1994). *Interpreting Probability Models, Logit, Probit, and Other Generalized Linear Models*. Thousand Oaks, Sage Publications series/number, 07-101.
- Long, J. S. (1997). *Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables*. Thousand Oaks CA: Sage Publications.
- Mert, M. (2016). *SPSS Stata Yatay Kesit Veri Analizi Bilgisayar Uygulamaları*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Morris, S. (2006). Body Mass Index and Occupational Attainment. *Journal of Health Economics*, 25, 347-364.

- Nasser, R. & Mehchy, Z. (2012). Determinants of Labor Force Participation in Syria. *Working Paper Series, Economic Research Forum*, No. 698.
- Norton E. C. & Han E. (2008). Genetic Information, Obesity and Labor Market Outcomes. *Health Economics*, 17, 1089-1104.
- Spierings, N., Smits, J. & Verloo, M. (2008). Micro and Macro-Level Determinants of Women's Employment in Six MENA Countries. *NiCE Working Papers*.
- Şengül, S. & Kıral, G. (2006). Türkiye’de Kadının İşgücü Pazarına Katılım ve Doğurganlık Kararları. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20(1), 89-99.
- Tansel, A. (2002). Economic Development and Female Labor Force Participation in Turkey: Time Series Evidence and Cross-Province Estimates. *Economic Research Center Working Paper in Economics*, 1(5), 1-37.
- Tansel, A. (2004). Education and Labor Market Outcomes in Turkey. *Middle East Technical University. SSRN*: <https://ssrn.com/abstract=512222>
- Tansel A. (2012). 2050 Doğru Nüfus Bilim ve Yönetim: İşgücü Piyasasına Bakış. *TÜSİAD*-11/536.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İşgücü istatistikleri, Erişim Tarihi: 01.04.2020, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007,.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye İşgücü İstatistikleri, Erişim Tarihi: 01.04.2020 http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Sağlık Araştırması Anketi -2016.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm: Eğilimler 2020 (WESO) raporu. https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_734873/lang--tr/index.htm. Erişim tarihi: 02.04.2020
- Verick, S. & Ruchika, C. (2014). Female Labor Force Participation in India and Beyond. *ILO Working Papers*.
- Yamak, R. & Abdioğlu, Z. & Nilcan, M. (2012). Türkiye’de İşgücüne Katılımı Belirleyen Faktörler: Mikro Ekonomik Analiz. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 41-58.
- Yenilmez, F. & Kılıç, E. (2018). Türkiye’de İşgücüne Katılma Oranı-İşsizlik Oranı İlişkisi: Cinsiyet ve Eğitim Düzeyine Dayalı Bir Analiz. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), 55-76.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: Labor force participation is important in terms of increasing economic activities and ensuring development. Because labor force participation rate between genders varies in Turkey, the study estimated the models for men and women separately. The aim of the study is to examine the effects of socio-economic and demographic variables besides obesity, health status, effects of alcohol and smoking, on the employment status of labor force participants with ‘‘2016 Health Survey’’ data. The difference of this study from other studies is that it considers gender discrimination.

Methodology: In order to measure the effect of socio-economic and demographic factors, health status and individual habits on working status according to gender discrimination, the effect of the dependent variable on the employment status of the individual (in employment, unemployed, outside the labor force) was measured. Since the dependent variable is a categorical variable with more than two levels (we used to 3 levels in this study), Multinomial Logit Regression was used. The study was conducted with using the most recent 2016 Health survey data set. It has been analyzed separately for men and women with a multinomial logit model approach. Since TURKSTAT accepts the age of the labor force as 15 years and above in their study, the age considered as labor force in this study was determined as 15 years and over.

Findings: In this study, the analysis were applied on 9574 women and 7668 men over the age of 15. The labor force participation rate of women (22%) remained very low compared to men (58.3%), which significantly affected gender equality and market efficiency in the labor market. According to model results, women are lower in employment status than men. As the level of education is important in employment. According to being out of employment for women, the risk of being out of work was high at high education level. It can also be said that there is a negative relationship between household income and the preferences of employment. Especially for women, the increase in household income and education level makes them be shy about employment status. Comparison of obese women out of employment and employment status, while there are many obese women out of employment, it is the opposite for men. That is, men in employment are more obese and overweight than men outside of employment. Smoking status of men and women is more likely to be employed and unemployed than non-employment. This risk ratio is higher in men than in women.

Conclusion and Discussion: This study is limited to the employment status of women and men, whether the strength or influence of individual variables determining employment differs between genders was analyzed. Socio-economic and demographic factors such as household income, age, education level, marital status, general health status along with health indicators, being obese and overweight are the determinants of the individual's labor force participation behavior. Workforce participation behavior varies throughout the life span of individuals. When the results obtained in the study are evaluated as a whole, significant differences were observed between men and women in terms of employment status. It can be said that the women are less cowardly than the men in the process of participating in the labor force. While it is aimed to increase the level of education in this process, it should be aimed to encourage especially women to participate in the labor force with active labor market policies.